

Мирјана М. Ђапић-Пејовић (1976 -)
Библиотека града Београда, Београд
mirjana.djapic@gmail.com

Стручни рад
УДК 027.52:004.42БИСИС
023-051:37(497.11)
https://doi.org/10.18485/nbks_sb.2021.33.38.3

Душанка Љ. Шево (1972 -)
Библиотека града Београда, Београд
sevo.dusanka@gmail.com

РАЗЛИЧИТИ МОДЕЛИ ЕДУКАЦИЈЕ БИБЛИОТЕКАРА КРОЗ ПРОЦЕС ИНТЕГРАЦИЈЕ БИСИС СИСТЕМА

Сажетак: У овом раду ћемо представити улогу библиотекара инструктора Одељења за унапређење библиотечке делатности Библиотеке града Београда у едукацији библиотекара кроз процес интеграције БИСИС система у јавним библиотекама. БИСИС 5, развијен у сарадњи неколико јавних библиотека, унапредио је библиотечко пословање и условио потребу библиотекара да се континуирано образују и усавршавају. Коришћење иновативних веб алата и платформи, реализовање акредитованих семинара и међубиблиотечка стручна сарадња доприносе перманентном усавршавању библиотекара. Улога Библиотеке града Београда као матичне установе и као важног чиниоца БИСИС заједнице у овом процесу је евидентна. Моделу едукације приказани у раду могли би да инспиришу и друге библиотеке да истражују креативне начине обучавања запослених.

Кључне речи: едукација библиотекара, стално стручно усавршавање, акредитовани семинари, јавне библиотеке, Библиотека града Београда, БИСИС, веб алати

Увод

Савремено библиотекарство се, попут других професија, у ери дигиталне трансформације друштва, константно мора прилагоджавати евидентном и незаустављивом развоју информационе технологије. Да би се обезбедио задовољавајући ниво услуга које библиотека пружа, професионално оспособљавање стручног кадра је императив новог доба. Библиотекарска професија, увек битан чинилац у систему образовања, само ће инкорпорирањем нових

вештина и знања, и надаље имати важну улогу у том процесу. Мотивисањем и подстицањем развијања професионалних умећа, промовисањем и обезбеђивањем разноврсних едукативних садржаја, библиотекарџи инструкторџи у Библиотеци града Београда савесно раде на даљњем просперитету своје струке.

У овом раду ћемо првенствено приказати каква је улога библиотекарџи инструкторџи Одељења за унапређење библиотечке делатности у едукацији библиотекарџи. Нагласићемо кључне аспекте увођења нових информационих технологија и алата и важност стварања подстицајног окружења за учење. С обзиром да је едукација библиотечког кадра континуиранџи процес, фокусираћемо се на едукацију библиотекарџи од увођења БИСИС система у Библиотеку града Београда. Развој и унапређење библиотечког информационог система БИСИС 5 је један од најважнијих библиотечких пројеката за библиотеке које раде у систему БИСИС који у континуитету траје од 2017. године. Покренуле су га три матичне јавне библиотеке: Библиотека града Београда, Градска библиотека у Новом Саду и Библиотека шабачка. Касније су се прикључиле и друге јавне библиотеке које раде у библиотечком систему БИСИС. Развој самог система је урађен кроз различите пројекте. Пројектима је развијен софтвер за аутоматизацију набавке библиотечно-информационе грађе, израђен интерактивни електронски каталог са новим онлајн услугама и омогућена обједињена претрага каталога свих библиотека у систему. Развијене су апликације за ревизију библиотечког фонда, праћење референсне делатности и унапређена је аутоматизација извештавања. Циљ пројеката је био да се успостави повезана библиотечка мрежа са програмском подршком као и стандардима који се морају примењивати приликом израде библиографских информација, односно база података библиографских записа. Осим квалитативних помака развојем нових апликација, библиотеке (нарочито јавне) морале су да понуде одговарајућа и визуелно ефектна решења који би привукла и задовољила кориснике различитог пола, узраста, образовања, интересовања. Кроз менторство и различите моделе едукације професионални развој библиотекарџи је веома важан фактор за развој савремених библиотека.

Бесплатни веб алати и модели едукације

Библиотека града Београда је матична библиотека за све јавне, школске и специјалне библиотеке на територији Београда. Као матична библиотека у обавези је да пружи различите врсте стручне помоћи првенствено својим запосленима а потом и библиотекарима библиотека над којима врши матичне функције. БИСИС је библиотечки програм који је најзаступљенији у јавним библиотекама, али га користе и неке школске и специјалне библиотеке, што подразумева да се свака врста стручне помоћи и обуке односи и на њих. Дугогодишњом сарадњом са БИСИС програмерским тимом из Новог Сада, библиотечки програм се перманентно развија у правцу испуњавања захтева и потреба библиотекара и корисника. Свака врста промене у библиотечком програму пропраћена је адекватним обукама. Постоји више модела едукације које библиотечки инструктори Одељења за унапређење Библиотеке града Београда могу да понуде свим корисницима БИСИС система. Обуцавање за рад у новим апликацијама или новијим верзијама самог БИСИС система се обавља кроз реализацију различитих врста курсева.

Упутства за коришћење апликација у систему БИСИС 5

Такав модел едукације се користи за подучавање библиотечког кадра из мреже огранака а потом и из библиотека над којима Библиотека града Београда врши матичне функције. Поред едукације, библиотекар инструктори су уједно и посредници који раде на унапређењу система користећи различита искуства и потребе библиотекара из мреже. Библиотекар се у сваком тренутку могу ослонити на библиотечке инструкторе. Едукација библиотекара по овом моделу за рад у систему се одвија у више корака. За поједине апликације библиотекар се прво обучавају групно, а потом се са сваким ради понаособ. Овакав начин едукације библиотекарама пружа осећај сигурности као и могућност за конкретне примере на лицу места у библиотеци у којој раде. Стручне помоћи и едукације

које библиотекар инструктори Одељења за унапређење библиотечке делатности за БИСИС пружају тичу се, аутоматизације библиотечког пословања у раду са корисницима, вођења и унапређења изгледа електронског каталога, организације процеса ревизије, пружања помоћи у изради различитих врста извештавања итд. Библиотекар инструктори обучавају друге библиотекаре, размењују информације и искуства користећи различите алате и платформе. Будући да аутоматизација библиотечког пословања није покренута истовремено у свим библиотекама које користе БИСИС, постало је јасно да је потребна учесталија ангажованост инструкторског кадра. Подразумева се да је подизање квалитета библиотечких перформанси развојем нових апликација довело до тога да малобројни библиотекар инструктори не могу свима истовремено пружити стручну помоћ или потребну едукацију. Због тога библиотекар често користе разне програме и алате који омогућавају брзу комуникацију између едукатора и библиотекара, односно пружање помоћи на удаљеним локацијама. Можемо да истакнемо TeamViewer и AnyDesk софтвер за даљинску контролу и приступ другом рачунару, Google апликације за дељење и размену датотека и мултимедија (Drive, Gmail, YouTube) као и алате за комуникацију (Zoom, Viber). Програми који се користе за даљинску подршку, онлајн сарадњу и даљински рад су неопходност савременог пословног окружења јер утичу на ефикаснију реализацију радног процеса и продуктивност корисника са обе стране рачунара. Синхронизованом активацијом програма омогућено је да библиотекар едукатор демонстрира решење постојеће проблематике другом стручном раднику на рачунару на удаљеној локацији. Експедитивним решавањем уочених проблема превазилазе се могуће кризне ситуације, а радни процес се неометано наставља.

Модели едукације

„Јавне библиотеке би требало: ...да развијају своју улогу центра за деинституционализовано и неформално образовање, које нуди садржај, обуку и подршку грађанима у свим етапама живота, до максимума користећи потенцијале електронског усавршавања”¹

Циљ библиотекара инструктора Одељења за унапређење библиотечке делатности је да демистификацијом и подстицањем употребе нових алата информационе и комуникационе технологије у свакодневном раду створи услове за иновативне помаке у библиотечној професији.

Акредитовани семинар као вид едукације

“У овом узбудљивом и сложенем информационом свету важно је да они који су у потрази за знањем, информацијама и креативним искуствима, у томе и успеју.”²

Обавеза и привилегија матичне библиотеке јесте њена едукативна улога која се, између осталог, испољава у организовању семинара. Према члану 49. став 4 Закона о библиотечко-информационој делатности (Службени гласник РС, број 52/2011 и 78/2021)³ дужност запослених у библиотечко-информационој делатности је стално стручно усавршавање. Акредитацију семинара за библиотечку делатност врши Народна библиотека Србије. Један од таквих акредитованих семинара намењених едукацији библиотекара реализују библиотекари инструктори у Одељењу за унапређење библиотечке делатности Библиотеке града Београда. Ово је још један од модела успешне едукације кроз интеграцију БИСИС система коју спроводи Библиотека града Београда.

Акредитацијом семинара „Иновативне апликације БИСИС 5 система (Ревизија, ОПАС, Резервације, мБИСИС, БИСИС референсне услуге, Извештаји)” постали смо видљивији БИСИС заједници. Семинар се састоји се од шест сегмената и сваком сегменту је посвећена посебна радионица, односно оперативни процеси у БИСИС-у.

¹ Јасмина Нинков, *Нова библиотека* (Љиг: Интернет клуб; Сомбор: Педагошки факултет, 2024), 72-73.

² *IFLA/UNESCO смернице за развој јавних библиотека* (Београд: Народна библиотека Србије; Библиотека града Београда, 2005).

³ Закон о библиотечко-информационој делатности, преузето 2. 12. 2024, <https://www.paragraf.rs/propisi/zakon-o-bibliotecko-informacionoj-delatnosti.html>.

Ревизија: овај аутоматизовани процес приказује како се врше припремне радње пре самог креирања ревизије а затим креирање ревизије и излистивање извештаја о ревизији. Креирање ревизије обухвата учитавање инвентарних књига, одабир подлокација за ревизију, укључивање статуса који улазе у ревизију, бирање ревизионих статуса, мапирање статуса итд. Након креирања ревизије библиотекар се упознају са интерфејсом и функцијама апликације. У апликацији се евидентира публикација бар-код читачем или ручно уколико фонд није баркодирани. Након завршетка ревизије се спроводе акције: ажурирање задужења, проналажење изгубљених публикација, ажурирање статуса. Излистивање извештаја на основу упита који задаје библиотекар у складу са потребама подразумева и могућност преузимања извештаја у више формата. Приказ администрације апликације ревизија, креирање дозвола за рад.

ОРАС: Овај сегмент обухвата представљање иновативног интерактивног електронског каталога (www.opac.bisis.rs) који са низом функционалности корисницима пружа јединствен доживљај и читав спектар нових онлајн услуга: приказ корица и опис садржаја публикације, креирање профила члана, увид члана у историјат задужења и статус чланарине, прављење полице са жељеним насловима, резервацију наслова, аутоматске имејл подсетнике за враћање књига и продужење чланарине, увид у доступност резервисаних наслова, могућност оцењивања наслова. Повезивање дигиталних библиотека са библиотечко-информационим системом БИСИС 5 у циљу ефикасног иновативног представљања културног наслеђа. Приказ дигиталних извора у БИСИС 5 е-каталогу остварује се кликом на жељени запис у е-каталогу где се отвара интегрисан преглед дигиталног објекта који омогућава листање, претрагу у тексту, увеличавање страница и даље дељење објекта за упоредни преглед више објеката. Приказ и дељење дигиталних објеката добија се употребом IIIF стандарда, који користи Европеана и водеће установе у свету. На овај начин дигиталне колекције постају прегледиве путем е-каталога. Приказ администрације електронског каталога ОРАС, креирање колекција, обавештења, локација и културних дешавања које су у директној вези са мобилном апликацијом.

Резервације: процес резервација је директно повезан са самим системом БИСИС, електронским каталогом ОРАС и мобилном апликацијом. Резервисање тренутно издате публикације може се обавити: преко корисничког профила у оквиру е-каталога БИСИС,

лично у библиотеци, или путем електронске поште на имејл адресу библиотеке у којој се жели извршити резервација. Могућност добијања информација о реализованим резервацијама на више начина. Библиотекар у сваком тренутку има увид у резервације које су на чекању или реализоване.

мБИСИС: мобилна андроид и iOS апликација има следеће функционалности: претраживање е-каталога библиотеке и коришћење свих његових функционалности: кориснички профил, резервација и продужење рока за враћање књига, историја читања...; мобилна (електронска) чланска карта, која у потпуности замењује физичку чланску карту; услуга Питај библиотекара – могућност да корисник поставља питања и добија одговоре од библиотекара; календар дешавања – информисање корисника о најважнијим програмским дешавањима у библиотеци; мапа библиотека, за аутоматско читавање најближе библиотеке; контакт подаци и радно време библиотеке; обавештења – системска обавештења значајна за корисника: када да врати књигу, кад му истиче чланарина, обавештења о резервацији...; остала важна обавештења; најчешћа питања – основне информације попут колико дуго је могуће задржати књигу, колико књига је могуће позајмити, како резервисати књигу... Приказ администрације (мБИСИС) креирање колекција, обавештења, локација и дешавања које су у директној вези са електронским каталогом ОРАС.

БИСИС референсне услуге - РИС: софтвер за евиденцију и извештавање о референсној делатности библиотека (први овакав софтвер у Србији). Приказивање невидљивих послова библиотекара који укључују сваку информацију коју библиотекар пружа корисницима путем телефона, имејла или лично. Информације о фондовима, информације о каталогу, информације о програмима, информације о онлајн сервисима, информације о библиотеци, претрага по упиту, остале информације. Извештаји о броју пружених референсних услуга по библиотекару, библиотеци или за целу мрежу.

Извештаји: овај аутоматизовани процес приказује како се праве форме за излиставање извештаја на основу актуелних податка у бази а затим и излиставање извештаја о фонду, уписаним корисницима, задужењима, обради за потребан опсег датума. Након логовања на БИСИС Извештаје библиотекар се упознају са интерфејсом и функцијама апликације. Креирање извештаја обухвата учитавање и избор података из падајућег менија за четири картице

у којима дефинишемо потребне податке за жељени извештај. У архиви постоји могућност чувања и излиставања извештаја по потреби. Извештај је могуће излистати за све библиотеке збирно или за сваки огранак посебно. Излиставање извештаја на основу упита који задаје библиотекар у складу са потребама подразумева и могућност преузимања извештаја у XLS формату.

Одлука Комисије за акредитацију програма сталног стручног усавршавања Народне библиотеке Србије да на максималан период од три године акредитује семинаре којима је примарна тема обука за рад у библиотечком програму, потврђује значај и сврховитост оваквих семинара. Искуствено запажање стечено реализацијом семинара у разним библиотекама потврђује ту претпоставку. Одредивши за окосницу семинара нове апликације креиране да би побољшале библиотечке радне процесе, обезбеђено је интересовање полазника, услов без којег нема успешне едукације. Комбинација метода и техника у реализацији програма, разноврсне презентације, видео упутства и штампани едукативни материјали доприносе фокусираној посвећености и интеракцији учесника. Битно је да се након сваког сегмента семинара организују дискусионе сесије као и анонимни евалуациони упитници. Ови евалуациони подаци имају круцијалан значај приликом креирања наставног материјала и осмишљавања накнадних обука.

Стручна сарадња

Петнаест српских јавних библиотека основало је 2023. године БИСИС конзорцијум, са циљем одржавања, развоја и промоције система БИСИС. Конзорцијум чини петнаест јавних библиотека: Библиотека града Београда, Градска библиотека у Новом Саду, Библиотека шабачка, Градска библиотека Панчево, Библиотека „Глигорије Возаровић”, Сремска Митровица, Народна библиотека „Јован Поповић”, Кикинда, Библиотека „Милутин Бојић”, Београд (Палилула), Библиотека „Влада Аксентијевић”, Обреновац, Библиотека „Димитрије Туцовић”, Лазаревац, Народна библиотека „Свети Сава”, Аранђеловац, Библиотека „17. септембар”, Мали Зворник, Народна библиотека „Бранислав Нушић”, Нови Кнежевац, Библиотека „Диша Атић”, Владимирци, Српска читаоница у Иригу, Библиотека „Милован Глишић”, Љубовија.

Оснивањем конзорцијума створила се чврста основа за даље, стратешки фокусирано, унапређење овог српског библиотечко-информационог система. У сврху постизања оптималног коришћења могућности система БИСИС 5, као и боље сарадње и функционисања библиотека, оформљења је стручна група библиотекара коју чине представници библиотека које користе БИСИС. Испоштована је првобитна замисао да сваку библиотеку заступа један делегат, а да Библиотека града Београда има два представника, будући да је предвиђена за координатора групе.

Концепт тимског рада, као једног од најбољих облика организовања људи у процесу рада, показао се добитним и у овом случају. Комбинујући Google Drive, Viber и Zoom, максимално су искоришћени сви бенефити платформи за групну комуникацију. На Google Drive-у направљен је фолдер који је подељен са свим члановима групе. Дељени документ садржи тематске целине у оквиру којих се постављају питања и одговори, излажу проблеми и решења. Једном месечно преко Zoom платформе организују се онлајн састанци. Најбржа комуникација остварује се унутар наменски креиране Вајбер групе у којој се разматрају хитни случајеви, заказују састанци. Приликом креирања редовних састанка користе се алати за планирање и организацију. Прегледност тако осмишљеног модела помаже да се брзо уоче новопостављене објаве или потешкоће у раду БИСИС система. По окончању састанака, у свим библиотекама усвојене информације и знања, усмеравају се ка осталим стручним радницима. Тако се, ланчано, остварује уједначеност у стручном оспособљавању библиотечког кадра. Процес преношења знања кроз менторство се одвија ефикасно и квалитетно, а погодности таквог начина едукације су многоструке и доприносе ширењу знања и колективном напретку.

Закључак

Библиотекарска професија ће остати важан чинилац у систему образовања само усвајањем нових вештина и знања. Зато је професионално оспособљавање стручног кадра кључно да би се обезбедио задовољавајући ниво услуга које библиотека може и мора да омогући. У Библиотеци града Београда, библиотекари инструктори обучавају друге библиотекаре, размењују информације и искуства користећи различите моделе едукације и разно-

врсне бесплатне веб алате и платформе. Овакав вид комбинованих метода едукације би могао да инспирише и друге библиотекаре да истраже креативне начине обучавања кроз узајамну сарадњу. Прихватање и коришћење технолошких иновација, међусобна сарадња као и реализација акредитованих семинара су неопходни за стално стручно усавршавање библиотекара. Иако сваки приступ од традиционалног образовања до онлајн учења и менторства има своје предности, постоји очигледан недостатак кадрова, недовољне прилагођености брзим технолошким променама и недостатак средстава. Након спроведених едукација стручни радници у библиотекама ће радом у БИСИС систему бити максимално оспособљени да искористе све бенефите и функционалности нових апликација.

Литература и извори:

1. Allan, Barbara. *The No-nonsense Guide to Training in Libraries*. London: Facet Publishing, 2013.
2. Begenišić, Dobrila. „Edukacija bibliotekara u Srbiji: zakonski okviri i praksa“. Rad predstavljen na Biblioteke i doživotno učenje, Beograd, Srbija, 8-10. septembar 2022. (na ćirilici)
3. BISIS. “Bibliotečki informacioni sistem za podršku radu javnih, školskih, visokoškolskih i specijalizovanih biblioteka”. Preuzeto 17. 7. 2024. <https://bisis.rs/index.html>.
4. IFLA/UNESCO *smernice za razvoj javnih biblioteka*. Beograd: Narodna biblioteka Srbije; Biblioteka grada Beograda, 2005. (na ćirilici)
5. Ninkov, Jasmina. *Nova biblioteka*. Ljig: Internet klub; Sombor: Pedagoški fakultet, 2023. (na ćirilici)
6. Vučković, Željko. *Javne biblioteke i javno znanje*. Novi Sad: Biblioteka Matice srpske; Futura publikacije, 2003. (na ćirilici)
7. Vučković, Željko. *Ka savremenoj biblioteci*. Novi Sad: Biblioteka Matice srpske, 1997. (na ćirilici)
8. *Zakon o bibliotečko-informacionoj delatnosti*, preuzeto 2. 12. 2024. <https://www.paragraf.rs/propisi/zakon-o-bibliotecko-informacionoj-delatnosti.html>.

Mirjana Djapic Pejovic
Belgrade City Library, Belgrade
mirjana.djapic@gmail.com

Dusanka Sevo
Belgrade City Library
sevo.dusanka@gmail.com

VARIOUS MODELS OF LIBRARIAN EDUCATION DURING THE INTEGRATION PROCESS OF THE BISIS SYSTEM

Summary: This paper presents the role of the librarian instructor from the Library Development Department of the Belgrade City Library in the education of librarians through the process of integrating the BISIS system into public libraries. BISIS 5, developed through the collaboration of several public libraries, has improved library operations and created a need for librarians to continuously educate and enhance their skills. The use of innovative web tools and platforms, the implementation of accredited seminars, and interlibrary professional cooperation all contribute to the ongoing development of librarians. The role of the Belgrade City Library as a parent institution and as an important member of the BISIS community in this process is evident. The education models presented in this paper could inspire other libraries to explore creative ways of training their employees.

Keywords: librarian education, continuous professional development, accredited seminars, public libraries, Belgrade City Library, BISIS, web tools.

Примљено: 18.09.2024.
Прихваћено за објављивање: 3.12.2024.